

Belgrad Ormanları'ndaki bentler

ŞİNASI ACAR

“Sudur mamûr eden cümle cihânı”

SU tesisleri İstanbul'da, kentin târihi kadar eskidir. Fetih'ten önce yapılan isâle hatları ve dağıtım şebekesinin tamâmı Geç Roma dönemine âittir.¹ 1204'teki Latin istilâsı (IV. Haçlı Seferi) sırasında şehrin su şebekesi de tahrip edilmiş ve bir daha onarılamamıştır. Bu târihten başlayarak 250 yıl boyunca kentin su ihtiyacı çok sayıda büyük sarnıç yapılarak karşılanabilmektedir.²

Fâtih Sultan Mehmed (1451-81), Fetih'ten hemen sonra eski su yollarının onarılmasını, yeni su kaynakları bulunmasını, ek isâle hatları tesis edilmesini ve şehre bol su getirilmesini emreder. Bu emir, kendisinden sonra gelen pâdişahlar tarafından da titizlikle izlenmiş olup kaynaklardan toplanan suların yeni isâle hatlarıyla şehre taşınması faaliyeti, XVIII. yüzyıl sonlarına değin sürdürülmüştür.

Osmanlı dönemi su tesislerini dört ana gruba ayırmak mümkündür:

Halkalı Suları Kentin batı ve ku-

zeybatısında bulunan Halkalı köyü ile Cebeciköy arasındaki alandan gelen bu su yolları, 1453-1755 yılları arasında yapılmıştır ve 16 bağımsız isâle hattından oluşur. Tamâmı kaynak suyu olan Halkalı suları, künk borular içinden geçerek şehre ulaşır ve târihî yarımada'nın suyunu temin eder. Tesîsin kapasitesi 21 bin m³/gün dolayındadır. Günümüzde bu suların isâle hatları ve dağıtım şebekesi bütünüyle tahrip olmuş durumdadır.

Kırkçeşme Suyu Tesisleri İlk kez imparator I. Theodosius (379-395) döneminde yapıldığı tahmin edilen bu tesis, VII. yüzyıldan başlayarak kenti kuşatanlar tarafından bütünüyle tahrip edilmiş ve uzun yıllar onarılamamıştır. Ancak Fetih'ten sonra, Fâtih'in emriyle yeniden yapılcasına onarılmış ve Bozdoğan Kemeri'nin Haliç tarafında bulunan Gazanferağa Medresesi'nin aşağısındaki sıra çeşmelere su verilmiştir. Bu çeşmeler, çok sayıda olmaları nedeniyle sonraları “Kırkçeşme” olarak anılır olmuştur. Günümüzde mevcut değildir; 1940'lı yılların başın-

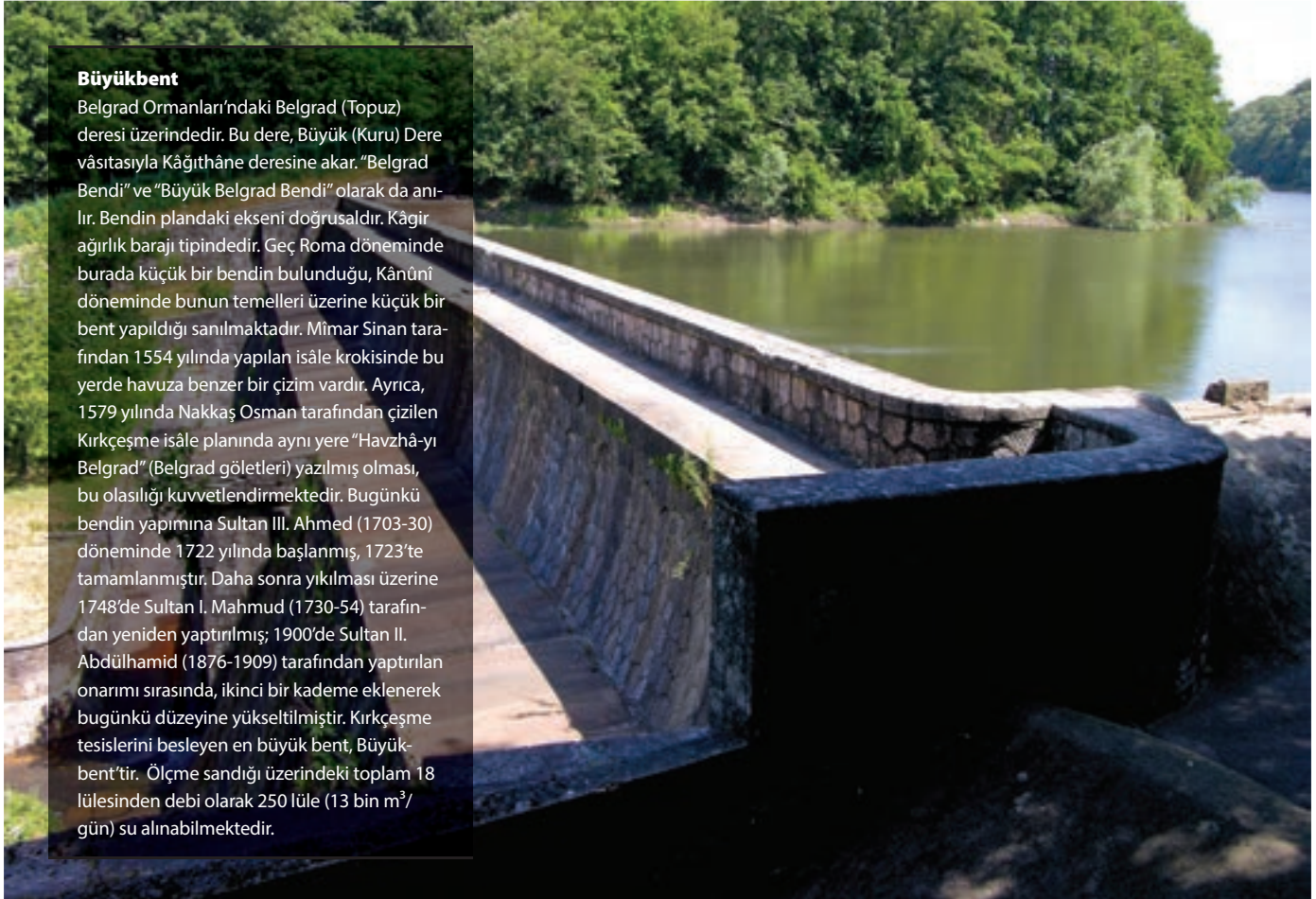
da yıktırılmıştır.

Kânûnî Sultan Süleyman'ın (1520-66), Belgrad Ormanları'ndan³ şehre bol su getirilmesi için Mîmar Sinan'ı görevlendirmesi üzerine, sonradan Kırkçeşme Suyu adını alan ama aslında Kâğıthâne ve Kırkçeşme Suyu olan tesislerin yapımına 1554'te başlanmış, inşâsı 1564'te tamamlanmıştır. 55 km uzunluğunda isâle galerisi, beşi çok katlı ve çok gözlü anıtsal kemer olmak üzere 33 kemeri ve 300'ü aşkın çeşmesiyle bu tesis, dünya çapında bir eserdir.

Taksim Suyu Tesisleri İlk kez Sultan III. Ahmed (1703-30) döneminde Bahçeköy'deki derelerden şehrin Galata, Kasımpaşa, Beyoğlu ve Beşiktaş yörelerine su getirilmesi için projelendirilen tesisler, Sultan I. Mahmud (1730-54) zamânında 1731 yılında tamamlanmıştır. Bahçeköy'deki Balaban deresi ve Eskibağlar deresinin suları toplanıp içi surlu künklerle Haciosman Bayırı, Derbent, Maslak, Ayazağa, Zincirlikuyu, Mecidiyeköy, Şişli, Harbiye yoluyla

Büyükbent

Belgrad Ormanları'ndaki Belgrad (Topuz) deresi üzerindedir. Bu dere, Büyük (Kuru) Dere vâsıtasıyla Kâğıthâne deresine akar. “Belgrad Bendi” ve “Büyük Belgrad Bendi” olarak da anılır. Bendi plandaki eksenî doğrusaldır. Kâgir ağırlık barajı tipindedir. Geç Roma döneminde burada küçük bir bendin bulunduğu, Kânûnî döneminde bunun temelleri üzerine küçük bir bent yapıldığı sanılmaktadır. Mîmar Sinan tarafından 1554 yılında yapılan isâle krokisinde bu yerde havuza benzer bir çizim vardır. Ayrıca, 1579 yılında Nakkaş Osman tarafından çizilen Kırkçeşme isâle planında aynı yere “Havzhâ-yı Belgrad” (Belgrad göletleri) yazılmış olması, bu olasılığı kuvvetlendirmektedir. Bugünkü bendin yapımına Sultan III. Ahmed (1703-30) döneminde 1722 yılında başlanmış, 1723'te tamamlanmıştır. Daha sonra yıkılması üzerine 1748'de Sultan I. Mahmud (1730-54) tarafından yeniden yaptırılmış; 1900'de Sultan II. Abdülhamid (1876-1909) tarafından yaptırılan onarımı sırasında, ikinci bir kademe eklenerek bugünkü düzeyine yükseltilmiştir. Kırkçeşme tesislerini besleyen en büyük bent, Büyükbent'tir. Ölçme sandığı üzerindeki toplam 18 lülesinden debi olarak 250 lüle (13 bin m³/gün) su alınabilmektedir.

Karanlıkbent

Topuzlu deresi üstündedir. "Topuz Bendi", "Kömürcü Bendi" ve "II. Osman Bendi" olarak da anılır. Sultan II. Osman (1618 – 22) döneminde yapılmış ve 1620 yılında hizmete alınmıştır. Büyükbent'in kaynak tarafında ve 3 km kadar kuzeyindedir. Belgrad deresi vâsıtasıyla Büyükbent'i besler. Bentin plandaki eksenini doğrusaldır. Kâgir ağırlık barajı tipindedir. Kitâbesi yoktur. Karanlıkbent'in üzerinde debi ölçme düzeni yoktur. Dipten 1 adet 200 ve 1 adet 250 mm'lik iki boruyla su alınmaktadır.

Taksim'deki "maksem"^{e4} ulaştırılmaktadır. İsa hattı 25 km uzunluğundadır. Tesîsin yapımından itibaren baş gösteren kimi ânzaların giderilmesi amacıyla, isâle hattının içi sırlı künk boruları – içinde yürünebilecek boyutlarda – kâgir galeri hâline dönüştürülmüştür.

Üsküdar Suları Osmanlıların Fetih'ten 101 yıl önce ele geçirdikleri Üsküdar'ın su ihtiyacı, XVI. yüzyıl ortalarına değin küçük kaynaklardan sağlanmıştır. Üsküdar sularının hemen hepsi Çamlıca tepelerinin eteklerindeki su kaynaklarından getirilmiştir.

BELGRAD ORMANLARI'NDAKİ BENTLERİN ÖZELLİKLERİ

İstanbul'un Belgrad Ormanları'ndaki bentleri, Kırkçeşme Suyu tesislerinde 4 ve Taksim Suyu tesislerinde 3 olmak üzere toplam 7 tânedir. Kırkçeşme Suyu tesislerinde bulunan Ayvad Bendi ve Karanlıkbent'in kitâbeleri yoktur; Büyükbent ve Kirazlıbent'in üzerlerinde kitâbe bulunur. Taksim Suyu tesisleri üzerindeki Topuzlubent Vâlide Bendi ve Yenibent'in üçü de kitâbelidir.

Bu bentler isâle hatlarının hizmete girmesinden uzunca bir süre sonra, şehre verilen suyun özellikle yaz aylarında yetersiz kalmaya başlaması üzerine, yağışlı mevsimlerdeki suları

TESİS ADI	BARAJ ADI	YAPIM YILI	GÖL HACMI (bin m ³)	GÖL ALANI (bin m ²)	GÖVDE UZUNLUĞU (m)	GÖVDE YÜKSEKLİĞİ* (m)	GÖVDE KALINLIĞI - DIPTEN (m)	GÖVDE KALINLIĞI - TEPEDE (m)	VERDİĞİ SU (LÜLE)
KIRKÇEŞME SUYU	Karanlıkbent	1620	70	28	64,50	8,60	5,90-7,40	5,20	**
	Büyükbent	1723	1318	264	84,50	12,15	9,70	2,30	250
	Ayvad Bendi	1765	156	50	65,80	13,45	8,42	5,50-6,90	46
	Kirazlıbent	1818	104	27	59,45	11,25	9,00	7,15	56
TAKSİM SUYU	Topuzlubent	1750	160	26	80,65	14,00	7,00	5,47	24
	Vâlide Bendi	1797	225	53	103,90	11,25	6,32	4,75	56
	Yenibent	1839	343	49	101,55	15,45	9,40	6,90	73

ÇİZELGE 1 Belgrad Ormanları'ndaki bentlerin karakteristik değerleri.

* Gövde yüksekliği, mansap tarafındaki dere tabanından, memba tarafındaki bent korkuluğu üstüne kadar ölçülen mesâfededir (membra [kaynak], suyun geldiği; mansap, suyun gittiği taraftır).

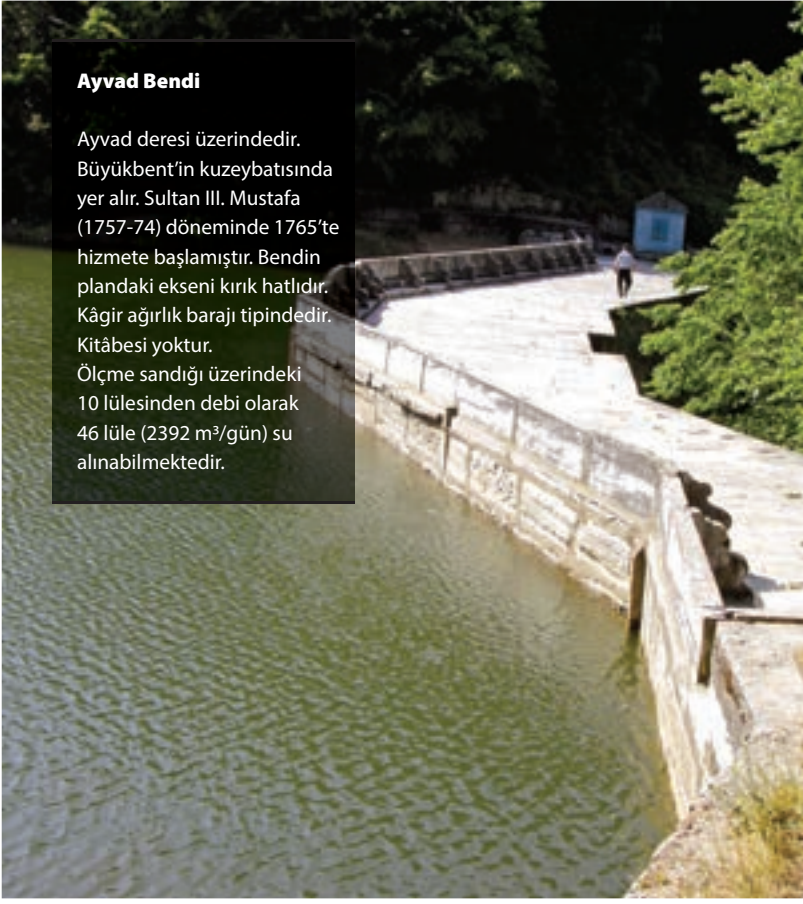
** 200 ve 250 mm iki boru

biriktirmek, bir başka deyişle yaz aylarında azalan dere sularını takviye etmek amacıyla peyderpey inşâ edilmişlerdir.⁵

Çizelge 1'de görüldüğü gibi, bentlerin en eskisi 1620, en yenisi 1839 yılında inşâ edilmiştir. Büyükbent büyüklük açısından diğerlerinden açık ara öndedir.

Osmanlı döneminde bentlerin civarının temiz tutulması, ânzaların

gözlenmesi, feyzan (sel) zamanlarında dolu savakların açılması ve verilecek suyun ayarı için bent koruyucuları istihdam ediliyordu. Sur dışındaki isâle hatlarının, kemerlerin ve ek yapıların dolaşarak kontrol edilmesi için korucular çalıştırılmaktaydı. Korucular küçük onarımları da yaparlardı, ayrıca suların çalınmasına engel olurlardı. Sur

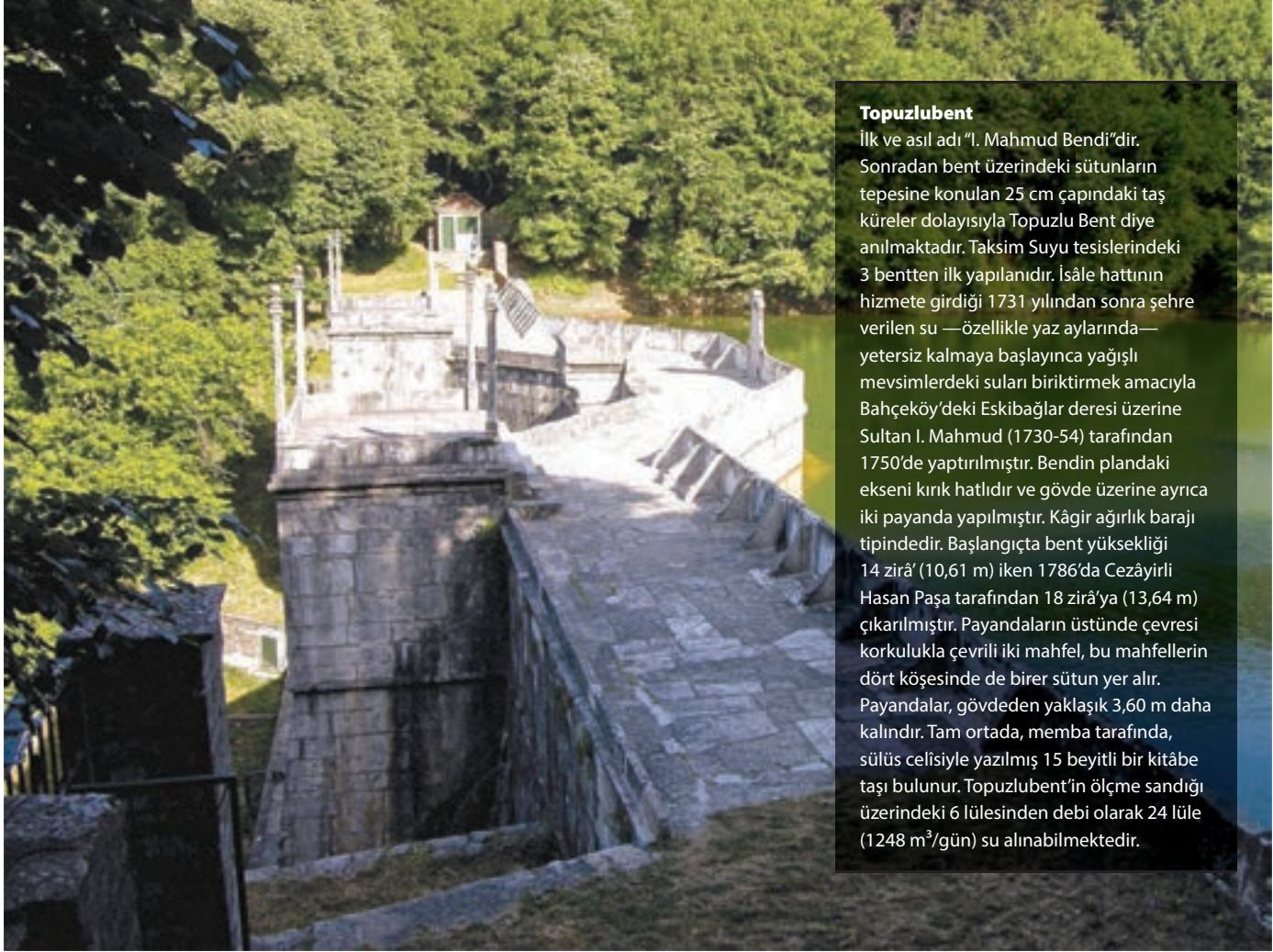
Ayvad Bendi

Ayvad deresi üzerindedir. Büyükbent'in kuzeybatısında yer alır. Sultan III. Mustafa (1757-74) döneminde 1765'te hizmete başlamıştır. Bendi plandaki eksenini kırık hatlıdır. Kâgir ağırlık barajı tipindedir. Kitâbesi yoktur. Ölçme sandığı üzerindeki 10 lülesinden debi olarak 46 lüle (2392 m³/gün) su alınabilmektedir.

Kırazlıbent

Kırazlı deresi üzerindedir. Büyükbent'in güneydoğusunda bulunur. Sultan II. Mahmud (1808-39) tarafından 1818 yılında yaptırılmıştır. Bendi plandaki eksenini doğrusaldır. Kâgir ağırlık barajı tipindedir. Ölçme sandığı üzerindeki 11 lülesinden debi olarak 56 lüle (2912 m³/gün) su alınabilmektedir.

Topuzlubent

İlk ve asıl adı "I. Mahmud Bendi"dir. Sonradan bent üzerindeki sütunların tepesine konulan 25 cm çapındaki taş küreler dolayısıyla Topuzlu Bent diye anılmaktadır. Taksim Suyu tesislerindeki 3 bentten ilk yapılanıdır. İrsâle hattının hizmete girdiği 1731 yılından sonra şehre verilen su —özellikle yaz aylarında— yetersiz kalmaya başlayınca yağışlı mevsimlerdeki suları biriktirmek amacıyla Bahçeköy'deki Eskibağlar deresi üzerine Sultan I. Mahmud (1730-54) tarafından 1750'de yaptırılmıştır. Bendi plandaki eksenini kırık hatlıdır ve gövde üzerine ayrıca iki payanda yapılmıştır. Kâgir ağırlık barajı tipindedir. Başlangıçta bent yüksekliği 14 zirâ' (10,61 m) iken 1786'da Cezâyirli Hasan Paşa tarafından 18 zirâ'ya (13,64 m) çıkarılmıştır. Payandaların üstünde çevresi korkulukla çevrili iki mahfel, bu mahfellerin dört köşesinde de birer sütun yer alır. Payandalar, gövdeden yaklaşık 3,60 m daha kalındır. Tam ortada, memba tarafında, sülüs celsisiyle yazılmış 15 beyitli bir kitâbe taşı bulunur. Topuzlubent'in ölçme sandığı üzerindeki 6 lülesinden debi olarak 24 lüle (1248 m³/gün) su alınabilmektedir.

Vâlîde Bendi

Taksim Suyu tesislerinde inşâ târihi itibâriyle yapılan ikinci bent olan Vâlîde Bendi, Sultan III. Selim (1789-1807) döneminde, pâdişâhın annesi Mihrîşâh Vâlîde Sultan tarafından 1797 yılında yaptırılmıştır. Arabacı Mandırası deresinin doğu kolu üzerindedir. Topuzlubent'te olduğu gibi, bendin plandaki eksenî kırık hatlıdır ve gövde üzerine ayrıca iki payanda yapılmıştır. Payandaların üzerine üç basamakla çıkılır; bu alan namazgâh olarak düzenlenmiş ve çevresine korkuluk yapılmıştır. Bent, kâgîr ağırlık barajı tipindedir. Üstü mermer kaplı olup memba tarafındaki mermer korkuluklar, mermer payandalarla takviye edilmiştir. Tam ortada, memba tarafında, celi tâlikle yazılmış 34 beyitli bir kitâbe taşı bulunur. Vâlîde Bendi'nin toplam 11 lülesinden debi olarak 56 lüle (2912 m³/gün) su alınabilmektedir. Vâlîde Bendi, Taksim Suyu tesislerinde bulunmasına karşın, altındaki bir maslaktan ayrılan ikinci bir galeriyle Kırkçeşme sistemine de 5 lüle (260 m³/gün) su vermektedir. Manevra odasının üzerinde Sultan III. Selim'in tuğrası vardır.

Yenibent (Sultan Mahmud Bendi)

Bahçeköy'de Arabacı Mandırası deresinin batı kolu üzerine Sultan II. Mahmud (1808-39) tarafından 1839 yılında yaptırılmıştır. Bend-i Cedîd (Yeni bent) diye de anılır. Kemer şeklinde ve kâgîr ağırlık barajı tipindedir. Üstü mermer levhalarla kaplı olup memba tarafında bulunan 93 cm yükseklikteki mermer korkuluklar, mermer payandalarla takviye edilmiştir. Tam ortada, memba tarafında, Yesârîzâde hattıyla 13 beyitli celi tâlik bir kitâbe taşı bulunur. Bendin eteğindeki vana odasında bulunan ölçme sandığı üzerinde değişik çaplı 11 lüle vardır. Bu lülelerden debi olarak 73 lüle (3796 m³/gün) su alınabilmektedir. Lülelerin ağızları ahşap tıkaçlarla kapatılıp açılarak su ayarı yapılabilmektedir.

içindeki maksemelerin kontrolü için de çavuşlar kullanılmaktaydı.

DEBİ ÖLÇÜ BİRİMİ LÜLE

Suyun, debisini ölçerek dağıtımını yapmak için dikdörtgen biçiminde bir tekne kullanılır. Genellikle mermerden yapılan bu tekneye “ölçme sandığı” denir. Bu küçük havuzun bir kenarında, su düzeyini sâbit tutmak için bir dolu savak yapılmıştır. Su, giriş vanası yardımıyla ayarlanarak, bu savaktan* ancak “bir saman çöpü sürükleyebilecek kadar” (yaklaşık 1 mm) savaklanır. Böylece sandık içindeki su düzeyi sâbit tutulur. Eksenleri su düzeyinden 96 mm aşağıda bulunan değişik çaplı kısa pirinç borular, içte kalan uçları havuzun iç yüzeyiyle aynı olacak şekilde, sandığın bu yüzüne yerleştirilir. Borularda uzunluğun çapa oranı 2,5-3 mertebesindedir.

Ölçme sandığından alınan suyun debisi, eksenleri sandığın dolu savağı tepesinden 96 mm aşağıya yerleştirilmiş bu pirinç borular yardımıyla ölçülür. 96 mm su basıncı altında, iç çapı 26 mm olan borudan geçen suyun debisi “1 lüle” olarak tanımlanmaktadır. Bu debi, 36 lt/dakika ya da 52 m³/gün'e eş değerdir.

Evkaf Nezâreti'ndeki Hicrî 1140 (Mîlâdî 1727) târihli bir kayıta “1 lüle içinden 30 ve yarım lüle içinden 11,5 ve kamış içinden 4,5 ve masura içinden 1,5 dirhem, yarım masura içinden 2,5 ve çuvaldız içinden 1 denk şeşhâne kurşunu geçtiğinde ölçü ve ayarın tam olacağı” yazılıdır. Bu kayda dayanarak yapılan hesaplamada 30 dirhem (96,22 gram) kurşun kürenin çapı 26 mm olarak değerlendirilmektedir.⁷ Buna göre, Osmanlı debi ölçü birimi lülenin askatları Çizelge 2'de cetvel hâlinde verilmektedir.

Görüldüğü gibi, Osmanlı debi ölçü sistemi, 2 tabanlı bir sistemdir. Lüleden büyük birimler, lülenin katı olarak ifâde edilir. Lülelerin (boruların) ağızları ahşap tıkaçlarla kapatılıp açılarak istenilen miktarda su alınmaktadır.

Farsça “lüle” sözcüğü “boru” anlamındadır. Osmanlı Türkçesinde lüle sözcüğü debi ölçü birimi olmakla birlikte, “içinden su akıtılan delik (boru)” anlamında da kullanılır.

1 LÜLE	2 YARIM LÜLE	4 KAMIŞ	8 MASURA	16 YARI MASURA	32 ÇUVALDIZ	64 HİLAL	36 lt/dk
	1"	2"	4"	8"	16"	32"	18"
		1"	2"	4"	8"	16"	9"
			1"	2"	4"	8"	4,5"
				1"	2"	4"	2,25"
					1"	2"	1,125"
						1"	0,563"

ÇİZELGE 2 Lülenin askatları.

1 Örneğin, imparator Valens (364-378) döneminde yaptırılan galerinin üzerinden geçtiği "Saraçhâne'deki Bozdoğan Kemer" bu işle hatlarından biridir ve şehrin en eski su tesisidir. Istranca dağlarından 242 km uzunluğunda bir su yolu ile şehre su getirilmiştir. Bu işle galerisi, Romalıların dünya üzerinde yaptıkları su yolları arasında en uzun olanıdır. Belgrad Ormanları'ndan gelen büyük işle hatlarının da I. Theodosius (379-395) zamanında yapılmış olduğu sanılmaktadır.

2 Bu dönemde yapılan kapalı sarnıçların sayısının 70'i geçtiği bilinmektedir. Bunların en büyüğü günümüzde Yerebatan Sarayı olarak anılan Basilika Sarnıcı'dır. İmparator Justinianus (527-569) döneminde yapılan bu sarnıçın taban alanı 138x65 m'dir; içinde 336 kolon vardır. Sultanahmet meydanındaki Binbirdirek Sarnıcı ise IV. yüzyılda yapılmış olup 64x50 m'lik bir taban alanına sâhiptir ve tavanı 224 kolon üzerine oturmaktadır. Bu sarnıçlar, şehrin o zamanlar bir yıllık su ihtiyacını karşılayacak kapasiteye sâhiptir.

Ayrıca, hâlen Vefâ Stadi olarak kullanılan Aetius Sarnıcı, Sultanselim'de bugün Çukurbostan olarak bilinen Aspar Sarnıcı ve Fatih'te günümüzde Altımermer denilen Hagios Makios Sarnıcı adlarında üç tâne dev boyutlu üstü açık sarnıç yapılmıştır.

3 Ormana bu adın verilmesi, Kânûnî'nin Belgrad seferinden dönerken getirdiği tutsakları bu bölgeye yerleştirmiş olmasından kaynaklanır.

4 Maksem ya da maksim, suların bölünerek dağıtımı (taksim edilmesi) için yapılmış özel binâların adıdır. En tanınmış Taksim'deki maksemidir. Şâir Nâbi bir beytinde şöyle diyor:

Cevri ile çeşmimi pür-âb ederek cânânım/Döndü maksimde akan lülelere müjgânım (Sevgilim eziyetle gözlerimi yaşla öyle doldurdu ki, kirpiklerim maksimde akan lülelere döndü).

5 Eski İstanbul suyu değerlendiren, onu sanat eserlerine kavuşturan bir şehirdir. Sebiller, selsebiller, şadırvanlar, çeşmeler, fiskiyeli havuzlar, su kemerleri, su terâzileri ve bentlerin her biri, ayrı bir güzellik kaynağı oluşturur. Bu su yapıları arasına herhâlde hamamları da koymak gerekir.

6 Suyun boşa akmasına "suyu savmak" denir. Savak sözcüğü buradan

gelmedir.

7 Bu tanımlamayı Prof. Dr. Kâzım Çeçen'in kitaplarından aldık. Çeçen, boru çapına ilişkin olarak Evkaf Nezâreti'ndeki bir kayıttan söz etmekte ancak su basıncıyla ilgili 96 mm yüksekliği nereden bulunduğunu belirtmemektedir. Bu rakamı, günümüze ulaşmış eski ölçü sandıkları üzerinden ölçerek saptadığını tahmin ediyoruz. Ama o dönemde kullanılan uzunluk ölçüsü —bilindiği gibi— metrik değildi; arşın esâsına dayalıydı. Kanımızca Osmanlı'nın lüle tanımı şöyledir: Ekseki, ölçme sandığının dolu savak düzeyinden "3 parmak" aşağıda bulunan ve iç çapı "10 hat" olan borudan geçen suyun debisi "1 lüle"dir. Boru çapını belirtmek için verilen küre ağırlığının, işin standardını tanımlamak için ortaya konduğunu sanıyoruz.

Çeçen, bu uzaklığı 95 mm olarak ölçmüş, dolu savak düzeyinden bir saman çöpü savaklayacak kadar (yaklaşık 1 mm) su akıtılma koşulundan hareketle buna 1 mm ekleyerek 96 mm'ye ulaşmıştır. 3 parmak = 94,72 mm'dir, ölçme hatâsıyla bunu 95 mm ölçtüğünü tahmin edebiliriz. 10 hat = 26,31 mm'dir.

1 dirhem = 3,2074 ve 1 denk = 0,8018 gramdır. 1 zirâ (1 arşın) = 24 parmak = 288 hat = 75,7738 cm'dir. Osmanlı ağırlık ve uzunluk ölçü birimleri konusunda geniş bilgi için bkz. M. Şinasi Acar, *Osmanlı'da Günlük Yaşam Nesneleri* adlı kitabında "Arşından Metreye, Dirhemden Grama" başlıklı bölüm, YEM Yayın, İstanbul, 2015, s. 38-61.

KAYNAKÇA

- 1 Acar, M. Ş., *Bentler ve Sinan'ın Su Yolu*, Biryıl Kültür Sanat Ltd. Yayını, İstanbul, 2010.
- 2 Çeçen, K., *Mimar Sinan ve Kırkçeşme Tesisleri*, İSKİ Yayınları, İstanbul, 1988.
- 3 *Halkalı Suları*, İSKİ Yayınları, İstanbul, 1991.
- 4 *Üsküdar Suları*, İSKİ Yayınları, İstanbul, 1991.
- 5 *Taksim ve Hamidiye Suları*, İSKİ Yayınları, İstanbul, 1992.
- 6 *İstanbul'un Osmanlı Dönemi Su Yolları*, haz. Celal Kolay, İSKİ Yayınları, İstanbul, 1999.
- 7 *Kırkçeşme Su Yolu*, İSKİ Yayını, İstanbul.
- 8 *Taksim Su Yolu*, İSKİ Yayını, İstanbul.

Büyükbent Kitâbesi

Kaynak tarafına doğru bakıldığında bendin sol ucunda yer alan, yaklaşık 1,75 m boyunda ve 0,90 m genişliğindeki mermer kitâbe taşının üst bölümü kırıktır. Taşın kırık bölümü sonradan tamamlanmış; ancak yazıları eksik bırakılmıştır. Taş, korunmak için bütünüyle beton bir çerçeve içine alınmıştır. Kitâbenin taç kısmında Sultan III. Ahmed'in tuğrası bulunmaktadır.

15 beyitli celi tâlik kitâbenin altıncı beytinde, bu suyun Fâtih Sultan Mehmed tarafından İstanbul'a götürüldüğü söylenmekte ise de aslında Fâtih'in getirdiği Halkalı Suları'nın kastedilmiş olması gerekir. Manzum kitâbe, "Surnâme"siyle ünlü şâir Vehbî tarafından yazılmıştır. Son beytin her iki dizisinde de tam târih düşürülmüş; hicrî 1135 yılı, her iki dizinin altına ayrıca rakamla da yazılmıştır. Manzum metinde de söylendiği gibi, bent Sultan III. Ahmed döneminde, suyun İstanbul'a yetmemesi üzerine, 1722/23'de inşa edilmiştir.

Topuzlubent Kitâbesi Bendin tam ortasında yer alan yaklaşık 2,70x0,80m boyutlarındaki yassı mermer taş, alçak bir kâide üstüne oturur. Yanlardan mermer korkuluklarla ve korkulukların üstüne oturan mermer köşebentlerle desteklenmiştir. Taşın üstünde kıvrık dal ve yaprak motifleriyle oluşturulmuş bir taç ve tâcın ortasında da bir madalyon vardır. Tâcın tepesinde istiridyei andıran bir motif ve her iki yanında küçük birer tepelik bulunur.

15 beyitli celi sülûs kitâbenin şâiri Nimet, son beytin her iki dizesinde de tam târih düşürmüş; hicrî 1163 yılı, her iki dizinin altına ayrıca rakamla da yazılmıştır. Kitâbe metninde de söylendiği gibi, bent Sultan I. Mahmud (1730-54) döneminde, özellikle sıcak mevsimlerde şehirdeki suyun yetersiz kalması üzerine 1750'de inşâ edilmiştir.

Vâlide Bendi Kitâbesi Bendin tam ortasında yer alan yaklaşık 3,40x1,90 m boyutlarındaki yassı mermer taş, yanlardan mermer korkuluklarla desteklenmiştir. Taşın üstünde kıvrık dal ve yaprak motifleriyle oluşturulmuş bir taç vardır. Tâcın ortasında oval bir madalyon içine Enbiyâ sûresinin 30. âyetinden "Ve min-el mâ kulle şey(in) hayy(in)" (Yaşayan her şey sudan) ifâdesi, celi sülûs yazıyla istifli olarak yazılmıştır. 34 beyitli celi tâlik kitâbenin şâiri Ârif, son beytin her iki dizesinde de tam târih düşürmüş; hicrî 1211 yılı, her iki dizinin altına ayrıca rakamla da yazılmıştır. Kitâbe metninde söylendiği gibi bent Sultan III. Selim (1789-1807) döneminde, pâdişâhın annesi Mihrişâh Sultan tarafından, özellikle Tophâne'deki askerî tesislerin ve genelde İstanbul'un artan su gereksiniminin karşılanması için 1797'de yaptırılmıştır.

Kirazlıbent Kitâbesi Bendin ortasında yer alan 3,70x1,80 m boyutlarındaki yassı mermer taş, bütünüyle alçak bir kâide üzerine oturur. İki tarafındaki pâyelerle birlikte yanlardan mermer korkuluklarla desteklenmiş; ayrıca korkuluk payandalarına iki kalın demirle bağlanmıştır. İki tarafındaki pâyelerin, ayrı birer kâidesi vardır. Pâye başlıkları sâdedir; üstlerinde birer küçük tepelik bulunur. Taşın üstünde kıvrık dal ve yaprak motifleriyle oluşturulmuş bir taç ve tâcın ortasında yapraklardan meydana gelmiş oval bir madalyonun içinde ünlü hattat Mustafa Râkım (1757-1826) tarafından çekilmiş Sultan II. Mahmud (el-Adli) tuğrası yer alır. 18 beyitli celi tâlik kitâbenin şâiri İzzet, son beytin ikinci dizesinde tam târih düşürmüştür. Yazıyla da teyit edilen hicrî 1233 yılı, milâdi 1817/18'e denk düşmektedir.

Yenibent Kitâbesi Bendin tam ortasında yer alan yaklaşık 3,65x1,85 m ölçülerindeki yassı mermer taş, yanlardan iki pâyeye desteklenmiş olup bütünüyle alçak bir kâide üzerine oturur. İki tarafındaki pâyelerin ayrı birer kâidesi vardır. Pâye başlıkları sâdedir. Taşın üzerinde yer alan kademeli bir başlığın üstünde, oval bir madalyon içinde Sultan II. Mahmud (el-Adli) tuğrası yer alır. Madalyonun etrafına, ondan güneş ışınları çıkıyor gibi, ucu sivri mermer çubuklar yerleştirilmiştir. Şâir Ziver'in 13 beyitli celi tâlik kitâbesi, ünlü hattat Yesârîzâde Mustafa İzzet (öl. 1849) tarafından yazılmıştır. Tuğra, Hattat Hâşim Efendi'ye (öl.1845) âittir. Kitâbe metninde de söylendiği gibi, bent Sultan II. Mahmud tarafından boğaz kıyılarının artan su ihtiyacının karşılanması için hicrî 1255 (milâdi 1839) yılında yaptırılmıştır. Şâir Ziver, kitâbenin son beytinin her iki dizesinde de "mu'cem (noktalı harflerle) târih" düşürmüş ve bu husûsu, önceden "cevher" sözcüğü kullanılarak belirtmiştir. Gerçekten son dizinin noktalı harflerinin ebced hesabıyla sayı değerleri toplamı 1255 vermektedir. Hicrî 1255 yılı, her iki dizinin altına ayrıca rakamla da yazılmıştır.